

Bayraktar Namık Kemâl, Sancaktar Bediüzzaman

Hürriyet, Meşrûtiyet ve Kânun-u Esâsî(anayasa) gibi sosyal hayatın can damarını teşkil eden meselelerde Namık Kemâl ile Üstad Bediüzzaman`nın fikir ve kanaatleri arasında muazzam bir benzerlik, fevkalâde bir müştereklik vardır.

Namık Kemâl`in `aşkına esir olmayı esaretten kurtulmak` mânâsında tâbir ve tasvir ettiği hürriyet hakikatini, Üstad Bediüzzaman` imana nisbet` ederek şu hükme varıyor: `İman ne kadar mükemmel olursa, o derece hürriyet parlar.` (Münâzarât, s. 59)

Namık Kemâl`in hürriyeti destanlaştıran `Hürriyet Kasidesi` şiiri ve `Rüy` başlıklı makalesi ile Üstad Bediüzzaman`ın `Hürriyete Hitap` nutuklarından yazımızın ilerleyen bölümlerinde genişçe söz etmek arzusundayız.

Bu bölümde ise, Said Nursî`nin Namık Kemâl`den ve onunla benzer mânâda bakmış olduğu hürriyetten, hükümetten, Kânunu Esâsî ile siyasetteki `muktesit meslek` dediği konulara kısaca temas etmeye çalışalım.

Kemâl`in `Rüyâsı`yla uyanmak

Bediüzzaman Said Nursî, buluş çağına erdiği 15-16 yaşlarında (1892?) Mardin taraflarında olduğunu ve burada iken Namık Kemâl`in `Rüy` isimli makalesini okuduğunu, aynı zaman zarfında hürriyetin mânâsı ile siyasetteki `muktesit meslek` hakkında ciddî mâlumat sahibi olduğunu gayet açık bir sûrette beyân ediyor.

İşte kendi orijinal ifadeleri: `İnkılâptan(1908`den) on altı sene evvel, Mardin cihetlerinde, beni hakka irşad eden bir zâta rast geldim. Siyâsetteki muktesit mesleği bana gösterdi. Hem, tâ o vakitte, meşhur Kemâl`in `Rüy`sıyla uyandım.` (Age, s. s. 123)

Bu paragrafta geçen `siyasetteki muktesit meslek` tâbirini biraz açarak devam edelim.

Muktesit, iktisat mânâsıyla bağlantılı bir tâbirdir. İktisatlı olmak, israf ve cimrilikten kaçınmak; dolayısıyla, ifrat ve tefrite düşmeden `hadd-i vasat` denilen `orta yol`u bulmak, bu yolu benimsemek ve bu vasat çizgiden ayrılmamak demektir.

Bu tâbirin siyasetteki mânâsı ise, yine ümmetinekseriyetini temsil eden `vasat yol`dan gitmek, aşırılıklara sapmayan, yani radikalizme düşmeyen, dengeli ve müsbet bir idare tarzını benimsemek ve siyasî mesleğini bu müstakim hat üzere sürdürmeye çalışmak demektir. Ki, Said Nursî de ömrünün sonuna kadar, hiç inhiraf etmeyerek daima bu meslekten gitmiştir.

Üstad Bediüzzaman, aynı eserinin ilerleyen sayfalarında, siyasette vasatı terk ederek ifrat ve tefrite düşenlere de şahit olduğunu ve kendisinin bu tür kimselerle müşterek hareket etmediğini ise şu sözleriyle açıklıyor:

`...Maatteessüf, súi tesadüfle hükûmete itiraz edenlerden ehli ifrat ve ehli tefrite rast geldim. Ehli ifratın bir kısmı, Arap`tan sonra İslâmiyetin kıvâmı olan Etrâkı (Türkleri) tatlil ediyorlardı. Hattâ bir kısmı o derece tecavüz etti ki, ehli kânunu tekfir ederdi. Otuz sene evvel (1876) olan Kânunu esâsiyi ve Hürriyetin ilânını (1908) tekfire delil gösterirdi, Acaba sâbık istibdadı hürriyet zanneden ve Kânunu Esâsiye (Anayasaya) itiraz eden adamlara nasıl itiraz etmeyeceğim? Çendan onlar hükûmete itiraz ederlerdi. Lâkin onlar, istibdadın daha dehşetlisini istediler. Bunun için onları reddederdim. İşte şimdi ehli hürriyeti tatlil eden şu kısımdandır.

`İkinci kısım olan ehli tefriti gördüm; dini bilmiyorlar, ehli İslâma insafsızca itiraz ediyorlar, taassubu delil gösteriyorlardı. İşte şimdi Osmanlılıktan tecerrüd edip, tam tamına Avrupa`ya temessül etmek fikrinde bulunanlar şu kısımdandır.... Lillahilhamd, tâ o vakitte anladım; bizim ekser Ahrarımız mutekid müslümanlardır.

`Elhasıl: Hükûmete hücum edenler, bazıları `Haydo, Haydo` derlerdi, bazıları `Haydar Ağa, Haydar Ağa` derlerdi; ben `Haydar` derdim, şimdide `Haydar` diyorum vesselam...` (Age, s. 125)

NETİCE

Namık Kemâl, yıllarca hürriyet, meşrûtiyet ve kânunda hâkimiyet yolunda mücadele etti. Bu dâvânın bayraktarlığını yapmak uğrunda, ömrünün çoğunu sürgünde, hapiste ve zindanlarda geçirdi, Neticede, maksadında bir derece muvaffak oldu. 1876`da I. Meşrûtiyet ilân edilerek Kânun-u Esâsi kabul gördü.

Bu tarihten otuz sene sonra meydana çıkan Said Nursî de, Kur`ân ve Sünnet prensipleri dahilinde, ilim ve mârifet yoluyla istibdada karşı çıkararak hürriyet dâvâ etti; Mutlakiyete muhalefet ederek Meşrûtiyeti savundu.

Bu yaptıklarından dolayı da, tıpkı Namık Kemâl gibi—hatta daha da beteri—başına gelmedik belâ, musibet kalmadı: Tımarhane, hapishane, zindan, idam talebiyle muhakeme...., Cumhuriyetten sonra ise, otuz beş yıl süren sürgün, hapis ve zindan hayatı.

Buna rağmen, Said Nursî, hürriyet ve demokrasi (meşrûtiyet) yolundan asla caymadı; hatta bu vâdide büyük muvaffakiyetler kazandı. O, bilfiil siyasete girmeyerek, nice eserleriyle bu dâvânın bir nevî sancaktarlığını yapmış oldu.